https://doi.org/10.63356/stes.hum.2026.004 УДК 321.64:[159.9:305-055.2/.3

POL, GODINE STAROSTI I AKTIVNO OTVORENO MIŠLJENJE KAO PREDIKTORI DESNIČARSKOG AUTORITARIZMA

Autor: LUKA MIHAILO LAZIĆ; Tatjana Kraljević
e-mail: laziclukamihailo@gmail.com; kraljevic.tatjana03@gmail.com
Filozofski fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu

Uvod: Aktivno otvoreno mišljenje predstavlja sklonost pojedinca da preispituje vlastita uvjerenja, razmatra alternativne perspektive i integriše nove informacije. Desničarski autoritarizam odnosi se na sklonost konvencionalnosti, poslušnosti autoritetu i prihvatanju društvenih normi. Iako istraživanja ukazuju na povezanost individualnih i sociodemografskih karakteristika s autoritarnim stavovima, odnos aktivnog otvorenog mišljenja i desničarskog autoritarizma relativno je nedovoljno istražen u kontekstu zemalja Zapadnog Balkana.

Cilj: Ispitati doprinos aktivnog otvorenog mišljenja, pola i dobi u predikciji desničarskog autoritarizma.

Materijal i metode: Istraživanje je sprovedeno online na uzorku od 415 ispitanika uzrasta od 18 do 70 godina, od čega je većina bila ženskog pola. Primijenjene su *AOT-13* skala aktivnog otvorenog mišljenja i *RWA-22* skala desničarskog autoritarizma.

Rezultati: Utvrđena je statistički značajna, umjereno jaka negativna povezanost između aktivnog otvorenog mišljenja i desničarskog autoritarizma, dok su ispitanici starije dobi pokazali statistički značajno niže rezultate na skali desničarskog autoritarizma. Takođe, muški pol je pokazao statistički značajno veće rezultate na skali desničarskog autoritarizma u odnosu na ženski pol, uz kontrolu dobi i AOT. Konačni regresioni model bio je statistički značajan, pri čemu se aktivno otvoreno mišljenje pokazalo kao snažan negativni prediktor desničarskog autoritarizma.

Zaključak: Viši nivo aktivnog otvorenog mišljenja povezan je s nižim nivoom desničarskog autoritarizma i predstavlja njegov najsnažniji negativni prediktor. Muški pol je povezan sa većim rezultatima na skali desničarskog autoritarizma, dok je veća dob bila povezana s nižim rezultatima na skali desničarskog autoritarizma, ali su njihovi prediktivni efekti bili slabiji u odnosu na aktivno otvoreno mišljenje. Ovi nalazi ukazuju na značaj aktivnog otvorenog mišljenja, uz doprinos sociodemografskih karakteristika, u razumijevanju autoritarnih stavova u prigodnom onlajn uzorku iz četiri zemlje Zapadnog Balkana.

Ključne riječi: aktivno otvoreno mišljenje; desničarski autoritarizam; pol; dob; autoritarni stavovi

UVOD

Kognitivni kapaciteti obuhvataju sposobnosti obrade informacija, dok se dispozicije za mišljenje odnose na karakteristične sklonosti u njihovoj upotrebi (Stanovich & West, 1997). Svedholm-Häkkinen i Lindeman (2018) došli su do zaključka da je aktivno otvoreno mišljenje (AOT) jedan od nekoliko stilova mišljenja ili dispozicija za mišljenje, za koje se smatra da igraju važnu ulogu u načinu na koji ljudi razmišljaju. Aktivno otvoreno mišljenje

je dispozicija mišljenja koja obuhvata kultiviranje refleksivnosti, a ne impulsivnosti; želju za djelovanjem iz dobrih razloga; toleranciju na dvosmislenost u kombinaciji sa spremnošću da se odgodi donošenje konačnog suda; te traženje i obradu informacija koje opovrgavaju nečija uvjerenja (Stanovich & West, 1997; Stanovich & Toplak, 2023).

Dekontekstualizirani stilovi mišljenja koji potiču tendenciju procjene argumenata i dokaza na način koji je nezavisan od prethodnih uvjerenja i ličnih predrasuda predstavljaju dispoziciju prema takvoj nepristrasnoj evaluaciji koja se gotovo univerzalno smatra karakteristikom dobrog kritičkog mišljenja (Stanovich & West, 1997). Aktivno otvoreno mišljenje zasniva se na teoriji racionalnog mišljenja i predstavlja preskriptivni model koji naglašava način razmišljanja, a ne isključivo tačnost konačnog odgovora (Baron, 2019). Dispozicije racionalnog mišljenja su one koje se posebno odnose na adekvatnost formiranja uvjerenja i donošenja odluka. Na primjer, tendencija prikupljanja informacija prije donošenja odluke, tendencija traženja različitih gledišta prije donošenja zaključka itd. (Stanovich, 2010; Stanovich et al., 2016; Stanovich & Toplak, 2023). U aktivnom otvorenom mišljenju posebna pažnja se posvećuje procesima koji su pod kontrolom samog pojedinca, kao što su način prikupljanja informacija, razmatranje alternativa i izvođenje zaključaka, a ne faktorima koji nisu unaprijed poznati, kao što je „tačan odgovor". U tom smislu, aktivno otvoreno mišljenje ne definiše kriterijume za uspjeh i neuspjeh, već pruža smjernice za bolje i racionalnije donošenje odluka. Proces mišljenja unutar ovog modela uključuje dvije osnovne komponente: traženje relevantnih informacija i izvođenje zaključaka na osnovu prikupljenih podataka, pri čemu se ove faze često smjenjuju. Ključni elementi ovog procesa uključuju opcije kao potencijalna rješenja, dokaze koji podržavaju ili osporavaju te opcije i ciljeve koji određuju kako se dokazi evaluiraju (Baron, 2019). Stanovich i Toplak (2023) navode da se aktivno otvoreno mišljenje sastoji od spremnosti da se razmotre alternativna mišljenja, osjetljivosti na dokaze koji protivrječe trenutnim uvjerenjima, spremnosti da se odgodi donošenje konačnog suda i refleksivnog razmišljanja.

Altemeyer (1981) predstavlja prvu temeljnu operacionalizaciju savremenog konstrukta desničarskog autoritarizma (RWA). Definiše ga kroz tri međusobno povezane komponente: autoritarno podređivanje, odnosno izraženu spremnost na poslušnost i prihvatanje autoriteta koji se doživljavaju kao legitimni; autoritarnu agresiju, koja se odnosi na spremnost da se osude ili kazne pojedinci i grupe koje se percipiraju kao prijetnja društvenim normama; te konvencionalizam, odnosno snažnu privrženost tradicionalnim vrijednostima i društvenim normama. Dalji doprinos razvoju i empirijskom utemeljenju konstrukta se sastoji iz razrade RWA kao stabilnog obrasca stavova i uvjerenja koja se odnose na odnos pojedinca prema autoritetu, društvenim normama i osobama ili grupama koje se percipiraju kao odstupajuće ili prijeteće za postojeći društveni poredak. Desničarski autoritarizam se posmatra kao skup međusobno povezanih stavova i predispozicija koje se manifestuju u različitim društvenim i političkim kontekstima (Altemeyer, 1988).

Duckitt (1989) je doveo u pitanje shvatanje autoritarnosti kao opšte dispozicije ličnosti, te je naglasio njenu socijalnu i grupnu dimenziju. Desničarski autoritarni stavovi povezani su s načinom na koji pojedinac doživljava pripadnost društvenim grupama, autoritete koji predstavljaju ili štite interese vlastite grupe, te društvene norme koje se smatraju važnim za očuvanje grupne kohezije i društvenog poretka. Prema dualno-procesnom kognitivno-motivacijskom modelu ideologije i predrasuda (Duckitt, 2001) opštije dispozicije ličnosti i iskustva u socijalnom okruženju doprinose formiranju specifičnih socijalnih opredjeljenja, koji zatim predstavljaju psihološku osnovu za razvoj ideoloških stavova. RWA je u ovom okviru posebno povezan s percepcijom socijalnog svijeta kao opasnog, nepredvidljivog i prijetećeg, pri čemu autoritarna orijentacija može predstavljati motivacijski odgovor na potrebu za sigurnošću, redom i društvenom stabilnošću. RWA nastaje pod uticajem porodice i vršnjaka, ali i pod uticajem nekih životnih okruženja i faktora (Altemeyer, 1988). Adorno i saradnici (1950) tvrde da se autoritarizam usvaja od ranog djetinjstva

kod pojedinaca koji su izloženi strogom, autoritarnom stilu roditeljstva.

Sinclair et al. (2020) povezuju viši nivo RWA sa zatvorenijim kognitivnim funkcionisanjem i manjom spremnošću na mijenjanje postojećih uvjerenja na osnovu novih dokaza. Iako postoji samo mali broj istraživanja koja su direktno pronašla negativnu korelaciju između aktivnog otvorenog mišljenja i desničarskog autoritarizma, pri čemu osobe s višim nivoima autoritarizma pokazuju manju spremnost da razmotre alternativne dokaze, manje ažuriraju uvjerenja i izraženiju kognitivnu rigidnost (Stanovich & Toplak, 2026), značajan broj istraživanja pokazao je veze između specifičnih indikatora i temeljnih dimenzija ovih konstrukata. Konkretno, ključne komponente AOT-a, kao što su otvorenost prema kontra-dokazima, spremnost na reviziju vlastitih uvjerenja, tolerancija na dvosmislenost i refleksivno mišljenje (Stanovich & West, 1997; Baron, 2019), konceptualno su i empirijski suprotstavljene centralnim dimenzijama RWA, uključujući autoritarnu podložnost, konvencionalizam, netoleranciju neizvjesnosti i oslanjanje na rigidne sisteme vjerovanja (Duckitt et al., 2010; Sinclair et al., 2020; Kossowska et al., 2023). Istraživanja su dalje pokazala da niža otvorenost prema iskustvu i veća potreba za kognitivnim zatvaranjem odluke, oboje usko povezano sa smanjenim AOT-om, predstavljaju značajne prediktore jačih autoritarnih stavova (Butler, 2000; Kossowska et al., 2023). Ovo preklapanje sugeriše da se odnos između AOT-a i RWA-a može razumjeti, ne samo na nivou globalnog konstrukta, već i kroz inverznu povezanost njihovih konstitutivnih kognitivnih i motivacijskih indikatora, gdje su veća epistemološka otvorenost i kognitivna fleksibilnost povezane s nižom autoritarnom rigidnošću, dogmatizmom i otporom prema reviziji uvjerenja. Prethodna istraživanja su pokazala da je visok nivo desničarskog autoritarizma povezan sa netolerancijom prema dvosmislenosti, dogmatizmom, rigidnošću, otporom promjeni mišljenja i konzervativizmom (Jost et al., 2003; Kossowska et al., 2023; Sinclair et al., 2020;). Osim toga, desničarski autoritarizam obuhvata tri seta stavova: autoritarnu submisivnost, autoritarnu agresiju i konvencionalizam (Altemeyer, 1981). Sve navedeno za desničarski autoritarizam ide protiv aktivnog otvorenog mišljenja.

Ljudi koji pokazuju visoke skorove na RWA skali imaju tendenciju da vjeruju u tradicionalnu podjelu muževnosti i ženstvenosti (Perez-Arche & Miller, 2021). Muškarci i žene se razlikuju u nivou izražavanja cjelokupnog desničarskog autoritarizma, konvencionalizma i autoritarne agresivnosti, dok se ne uočava razlika u nivou izražavanja autoritarne submisivnosti, to jeste muškarci su konvencionalniji i autoritarno agresivniji od žena (Nikolov, 2024). Povezanost između muškog pola i RWA potvrdila su mnogobrojna istraživanja (Altemeyer, 1988; Grahek, 2008; Perez-Arche & Miller, 2021). Muški pol se pokazao i kao prediktor desničarskog autoritarizma (Grahek, 2008; Perez-Arche & Miller, 2021; Nikolov, 2024).

Veza između RWA i stavova prema različitim grupama je jača među starijom populacijom (Duckitt, 2006). Dob se u prethodnim istraživanjima pokazala povezanom s desničarskim autoritarizmom, pri čemu nalazi ukazuju na razlike u izraženosti autoritarnih stavova u zavisnosti od dobi (Čorkalo i Stanković, 2000; Duckitt, 2006; Ruffman et al., 2016; Nikolov, 2024). Predikciju dobi sa desničarskim autoritarizmom potkrjepljuju istraživanja (Čorkalo i Stanković, 2000; Duckitt, 2006; Ruffman et al., 2016).

Iako se autoritarnost tradicionalno najčešće povezuje s desničarskom političkom orijentacijom, istraživanje de Regta i saradnika (2011) ukazuje na to da se autoritarne tendencije mogu javiti i u kontekstu ljevičarskih političkih opredjeljenja. Naime, na uzorku od 15.524 ispitanika iz 13 postkomunističkih zemalja viši autoritarizam u više zemalja bio je povezan s pozitivnijom ocjenom nekadašnjeg komunističkog režima i većom podrškom državnoj intervenciji, dok je veza s političkim samoopredjeljenjem varirala: u Bugarskoj, Bjelorusiji i Rusiji više ka ljevici, a u Poljskoj, Sloveniji i Slovačkoj više ka desnici. Uz to, u svih 13 zemalja autoritarizam je bio povezan s negativnijim stavovima prema demokratiji. Sve veći broj empirijskih nalaza ide u prilog tome da je nekoliko ključnih pokazatelja

autoritarnosti, uključujući dogmatizam, kognitivnu rigidnost, predrasude i ekstremnu stranačku pristrasnost u značajnoj mjeri simetrično zastupljen kako na ljevici, tako i na desnici (Crawford & Brandt, 2020; Ditto et al., 2019; Rollwage et al., 2018; Zmigrod et al., 2020).

Costello i saradnici (2022) utvrdili su da ljevičarska i desničarska autoritarnost dijele određene karakteristike poput dogmatizma, kognitivne rigidnosti, predrasuda i sklonosti kažnjavanju percipiranih protivnika. Ipak, između njih postoje i razlike u emocionalnim, kognitivnim i ideološkim obilježjima. Ljevičarska autoritarnost bila je povezana sa negativnom emocionalnošću, dok je desničarska autoritarnost pokazivala snažnu povezanost s konfirmatornim mišljenjem i kognitivnom rigidnošću. Nalazi ukazuju na to da se autoritarne tendencije mogu ispoljavati u različitim političkim orijentacijama, ali da ljevičarsku i desničarsku autoritarnost ne treba smatrati istovjetnim konstruktima (Costello et al., 2022). Jost (2017) u pregledu istraživanja o psihološkim osnovama političke ideologije ukazuje na postojanje određenih sličnosti i razlika između osoba lijeve i desne političke orijentacije. Kao zajedničke karakteristike izdvaja sklonost pristrasnoj obradi informacija, motivisanom rezonovanju i potvrđivanju prethodno formiranih uvjerenja, što ukazuje na to da kognitivne pristrasnosti nisu isključivo obilježje jedne ideološke strane. Međutim, određene psihološke karakteristike izraženije su među osobama desničarske političke orijentacije, uključujući dogmatizam, kognitivnu rigidnost, potrebu za redom i strukturom, potrebu za kognitivnim zatvaranjem i netoleranciju prema dvosmislenosti. Nasuprot tome, osobe lijeve političke orijentacije u većoj mjeri pokazuju integrativnu kompleksnost mišljenja, toleranciju prema neizvjesnosti i kognitivnu refleksivnost (Jost, 2017). Važno je, ipak, naglasiti da se navedeni nalazi odnose na šire razlike između lijeve i desničarske političke orijentacije, a ne na neposredno poređenje rezultata na mjerama lijevog i desničarskog autoritarizma.

Istraživanje je usmjereno isključivo na desničarsku autoritarnost, s ciljem ispitivanja uloge pola, starosti i aktivnog otvorenog mišljenja u njenom predviđanju. Ovakav pristup omogućuje fokusirano ispitivanje sociodemografskih i kognitivnih faktora povezanih s izraženošću desničarske autoritarnosti. Ljevičarska autoritarnost nije uključena, jer bi njeno ispitivanje proširilo istraživački problem izvan postavljenog cilja. Ova odluka ne podrazumijeva da je ljevičarska autoritarnost manje značajna, već proizlazi iz nastojanja da se zadrži u jasno definisanim teorijskim i metodološkim okvirima.

Hipoteze

H1 – Aktivno otvoreno mišljenje biće statistički značajno negativno povezano s desničarskim autoritarizmom. Prethodna istraživanja su pokazala da je visok nivo desničarskog autoritarizma povezan sa netolerancijom prema dvosmislenosti, dogmatizmom, rigidnošću, otporom promjeni mišljenja i konzervativizmom (Jost et al., 2003; Kossowska et al., 2023; Sinclair et al., 2020;).

H2 – Starija dob će biti statistički značajno povezana s desničarskim autoritarizmom i predstavljaće statistički značajan prediktor desničarskog autoritarizma, odnosno očekuje se da će stariji ispitanici ostvarivati više rezultate na mjeri desničarskog autoritarizma (Čorkalo i Stanković, 2000; Duckitt, 2006; Ruffman et al., 2016; Nikolov, 2024).

H3 – Očekuje se da će muškarci imati statistički značajno više rezultate na skali desničarskog autoritarizma u odnosu na žene. (Altemeyer, 1988; Grahek, 2008; Nikolov, 2024; Perez-Arche & Miller, 2021).

MATERIJAL I METODE

Procedura

Ispitanici su prikupljeni distribuiranjem online baterije testova čiji je sadržaj objedinjavao veći broj različitih upitnika, koji su pored navedenih, korišteni u svrhe drugih istraživanja. Baterija je oformljena u online formatu pomoću Google Forms aplikacije i distribuirana putem društvenih mreža, kao što su Facebook, Instagram, Reddit, WhatsApp i Viber. Prije popunjavanja upitnika, ispitanicima je izloženo osnovno uputstvo oko teme istraživanja, trajanja i načina popunjavanja baterije testova, ali isto tako su obaviješteni da je anketa anonimna, dobrovoljne prirode, te da mogu napustiti istraživanje u bilo kojem momentu bez bilo kakvih posljedica.

Uzorak

Prigodni uzorak se sastojao ukupno 415 ispitanika, iz četiri zemlje: Bosne i Hercegovine (56,39%), Srbije (30,60%), Hrvatske (10,36%) i Crne gore (2,65%). Prema polnoj strukturi, većinu su činili ispitanici ženskog pola sa 64,58%, dok su ispitanici muškog pola sačinjavali 34,70%. Ostatak od 0,72% činili su ispitanici koji nisu željeli da izjasne svoju polnu pripadnost. Pristup obrade podataka ispitanika koji se nisu izjasnili povodom svog pola je bio takav, da su isključivo izbačeni iz hijerarhijske regresione analize, zbog nedostatka podataka o njihovom polu, a koji su nužni za sam proces navedene analize. Što se tiče mjesta stanovanja, najviši procenat uzorka čine ispitanici iz gradova (67,47%), potom manjih mjesta (22,65%), pri čemu najniži procenat čine ispitanici iz sela (9,88%). Što se tiče godina starosti, prema kategorizaciji, najviše ima ispitanika u rasponu između 18–24 godine sa 50,36%, potom između 25–34 godine sa 27,95%, nakon koje slijede grupe, kao što su 35–44 (12,77%), 45–64 (8,19%) i 65+ (0,72%). Predstavljeni procenti su zaokružene verzije originalnih procenata na dvije decimale, te se zbog toga u procentima godina starosti pojavljuje zbir od 99,99%. Ukupno gledano, starost ispitanika se kretala od 18 do 70 godina starosti, sa prosjekom od 28,18 i standardnom devijacijom od 9,78 godina starosti.

Instrumenti

Prilikom sprovođenja ovog istraživanja, korištene su dvije skale AOT-13 *(Active Open-Minded Thinking Scale*) i RWA-22 (*Right-Wing Authoritarianism Scale*), ali i pitanja koja su se odnosila na socio-demografske karakteristike ispitanika, među kojima posebnu značajnost za ovo istraživanje imaju pol i godine starosti. Skale sa tvrdnjama su prvo prevedene, od strane stručnog lica (diplomiranog profesora engleskog jezika sa područja Bosne i Hercegovine, čime posjeduje jasnu obrazovanost i uvid u ispravnost upotrebe terminologije oba jezika) na jezik govornog područja Bosne i Hercegovine, te posredstvom trećeg lica, koje je ponovnim prevođenjem skala sa BHS jezika na engleski potvrdio razumljivost, ali i sadržajnu usklađenost zadatih tvrdnji. Takođe, bile su prisutne povremene provjere tvrdnji tokom sakupljanja uzorka, nakon kojih nije dolazilo do izmjena u tvrdnjama, ustanovljene su dobre karakteristike tvrdnji, i skala sveukupno.

Skale u ovom istraživanju su adaptirane na govorno područje Bosne i Hercegovine, radi potreba istraživanja, prilikom čega su provjerene i pouzdanosti zadatih skala, međutim sam proces ne predstavlja validaciju skala, već je za takav proces potrebno sprovesti potpunu validacionu studiju/e, što nije fokus ovog istraživanja.

Skala aktivno otvorenog mišljenja – AOT-13

Active Open-Minded Thinking Scale (AOT), korištena je za procjenu aktivno otvorenog mišljenja. Konkretnije, korištena je kraća verzija ove skale sa brojem od 13 tvrdnji (Stanovich & Toplak, 2023). Ova verzija skale predstavlja jednodimenzionalnu mjeru aktivno otvorenog mišljenja. Odgovori se daju na šestostepenoj skali slaganja, pri čemu kategorije odgovora idu od 1 – „Uopšte se ne slažem", do 6 – „U potpunosti se slažem". Kod pojedinih stavki potrebno je obrnuto bodovanje kako bi viši rezultat na svim stavkama označavao izraženije aktivno otvoreno mišljenje (Stanovich & Toplak, 2023). Šestostepeni format Likertove skale za odgovore je u skladu sa formatom koji je korišten u ranijim verzijama AOT-a (Stanovich & West, 2007).

Potrebno je napomenuti da AOT nije od početka predstavljao jedinstvenu, nepromjenjivu skalu od 13 stavki. Originalne verzije koje su razvijali Stanovich i West sadržavale su veći broj stavki i različite sadržajne komponente. S obzirom na obim baterije testova, korištena je verzija AOT skale sa 13 stavki, a ukupan rezultat tretiran je kao mjera aktivno otvorenog mišljenja (Stanovich & West, 2007).

Stanovich i Toplak (2023) navode da preporučena verzija skale obuhvata 13 ajtema, pri čemu je za 12 ajtema koji su prethodno činili CART AOT skalu utvrđena dobra interna konzistentnost (Cronbachov $\alpha = 0{,}84$), uz jednofaktorsku strukturu. Budući da je navedeni koeficijent pouzdanosti izračunat na 12 ajtema, a korištena verzija u ovom istraživanju sadrži svih 13 ajtema, ne treba direktno interpretirati kao koeficijent pouzdanosti AOT-13 verzije bez dodatnog empirijskog izračuna na korištenom uzorku. U ovom istraživanju unutrašnja konzistentnost AOT-13 skale iznosila je Cronbachov $\alpha = 0{,}81$.

Skala desničarskog autoritarizma – RWA-22

Za procjenu desničarskog autoritarizma korištena je Right-Wing Authoritarianism Scale (RWA-22), odnosno verzija od 22 tvrdnje (Altemeyer, 2006). Prve dvije stavke služe kao uvodne („zagrijavanje") stavke, te se one ne uključuju u konačno bodovanje. Ukupni rezultat formira se na osnovu 20 bodovanih stavki (Altemeyer, 2006). Odgovori se daju na devetostepenoj skali, od -4 – „Uopšte se ne slažem", do +4 – „U potpunosti se slažem", pri čemu je 0 neutralan odgovor. Potom se odgovori transformišu u vrijednosti od 1 do 9, te se rekodiraju one stavke koje su formulisane u suprotnom smjeru. Ukupni rezultat predstavlja zbir bodovanih stavki, pri čemu viši rezultat ukazuje na izraženiji desničarski autoritarizam (Altemeyer, 2006).

U ranijem istraživanju RWA skala pokazala je visoku unutrašnju konzistentnost, pri čemu Altemeyer (2006) navodi Cronbachov $\alpha = 0{,}90$ na uzorku od približno 1.000 američkih ispitanika. U ovom istraživanju, unutrašnja konzistentnost RWA-22 iznosila je Cronbachov $\alpha = 0{,}94$.

U teorijskom smislu, RWA obuhvata tri osnovne komponente: autoritarnu submisivnost, autoritarnu agresivnost i konvencionalizam (Altemeyer, 2006). Međutim, ove komponente ne treba automatski predstavljati kao tri nezavisne podskale RWA-22. Altemeyer (2006) u svom radu RWA prvenstveno tretira kao ukupnu mjeru desničarskog autoritarizma, pri čemu su sve komponente međusobno visoko povezane.

Kasnija istraživanja jesu problematizovala njenu jednodimenzionalnost i pokazala mogućnost izdvajanja tri faktora (Funke, 2005; Duckitt & Bizumic, 2013). Iako postoji problematizacija jednodimenzionalnosti, u istraživanju je primijenjena njena jednodimenzionalna verzija, zbog činjenice da je tradicionalna RWA skala upravo koncipirana i široko korištena kao mjera opšteg nivoa desničarskog autoritarizma, pri čemu objedinjuje međusobno povezane prethodno navedene komponente (Funke, 2005). Pored toga, multidimenzionalni pristupi predstavljaju alternativne operacionalizacije

autoritarnih stavova, a ne nužno zamjenu za tradicionalno shvaćeni ukupni RWA skor (Duckitt & Bizumic, 2013).

Socio-demografske karakteristike

Po pitanju socio-demografskih karakteristika, postavljana su pitanja za godine starosti, pol, mjesto stanovanja i država u kojoj žive. Sve navedene karakteristike su korištene prilikom opisa uzorka, dok pol i godine zauzimaju značajnije mjesto, s obzirom na teorijsku osnovu njihovog odnosa sa zavisnom varijablom. Bitno je za napomenuti da je varijabla pol, radi regresione analize, kodirana na način da muški pol ima vrijednost 1, a ženski vrijednost 2.

REZULTATI

Deskriptivna statistika

Prije korelacionih i regresionih analiza provjerene su deskriptivne karakteristike ispitivanih varijabli kako bi se ustanovilo ispunjenje uslova za primjenu parametrijskih tehnika za procjenu korelacionih odnosa između godina i aktivno otvorenog mišljenja sa desnim autoritarizmom. Deskriptivni pokazatelji ispitivanih varijabli prikazani su u Tabeli br. 1.

Varijable	***M***	***SD***	***Max***	***Min***	***zSk***	***zKu***
Desničarski autoritarizam	81,59	37,40	175	20	0,66	−3,94
Aktivno otvoreno mišljenje	56,64	9,62	78	34	0,23	−3,07
Godine starosti	28,18	9,78	70	18	11,90	7,01

Tabela br. 1. Deskriptivne karakteristike
Napomene: M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; Max – maksimalna empirijska vrijednost; Min – minimalna empirijska vrijednost; zSk – standardizovana vrijednost skjunisa; zKu – standardizovana vrijednost kurtozisa

Na osnovu standardizovanih vrijednosti skjunisa i kurtozisa, može se zaključiti da raspodjele ispitivanih varijabli odstupaju od normalne raspodjele, pri čemu za procjenu povezanosti godina starosti i desničarskog autoritarizma korištena Spirmanova rang korelacija.

Korelacione analize

Spirmanovom rang-korelacijom ispitana je povezanost aktivnog otvorenog mišljenja i dobi s desničarskim autoritarizmom. Dobijena je statistički značajna povezanost između aktivnog otvorenog mišljenja i desničarskog autoritarizma ($\rho = -0{,}596$, $p < 0{,}01$). Potom je utvrđena značajna povezanost između godina starosti i desničarskog autoritarizma ($\rho = -0{,}218$, $p < 0{,}01$). Ovi rezultati ukazuju na to da su izraženije aktivno otvoreno mišljenje i veća starost povezani s nižim nivoima desničarskog autoritarizma. Povezanost aktivnog otvoreno mišljenja bila je izraženija, dok je povezanost godina starosti bila slaba.

Korelacioni nalazi podržavaju H1, dok je odnos dobi i desničarskog autoritarizma suprotan očekivanju iz H2. Svakako, kako bi se u potpunosti provjerile postavljene hipoteze, potrebno je sprovesti regresionu analizu, čime bi se provjerila pretpostavka o prediktorskim sposobnostima, godina starosti, aktivnog otvorenog mišljenja, ali i pola kao kategorijalne varijable.

Regresiona analiza

Prije sprovođenja hijerarhijske regresione analize provjerene su pretpostavke multiple linearne regresije. Pregledom dijagrama procijenjena je linearnost odnosa između prediktora i kriterijske varijable, kao i homoskedastičnosti reziduala. Distribucija standardizovanih reziduala procijenjena je kao prihvatljiva. Nezavisnost reziduala bila je zadovoljena (Durbin–Watson = 1,975). Nisu utvrđeni problemi multikolinearnosti, s obzirom na to da su vrijednosti faktora inflacije varijanse (VIF) bile između 1,000 i 1,027, dok su vrijednosti tolerancije iznosile od 0,973 do 1,000. Procjena uticajnih opažanja na osnovu Cookove udaljenosti nije ukazivala na prisustvo izrazito uticajnih opažanja (maksimalna vrijednost Cookove udaljenosti iznosila je 0,032). Standardizovani reziduali bili u rasponu od −2,293 do 3,023. Na osnovu navedenih pokazatelja, zaključeno je da su provjerene pretpostavke za sprovođenje hijerarhijske linearne regresione analize bile zadovoljene. Prije sprovođenja analize pol je kodiran tako da muški pol ima vrijednost 1, a ženski vrijednost 2. Ispitanici koji se nisu izjasnili na pitanje svog pola su izbačeni iz regresione analize što znači da je u regresionoj analizi korišteno 412 ispitanika.

Pokazatelj	**Model 1**	**Model 2**	**Model 3**
Prediktori (β)			
Dob	−0,166**	−0,166**	−0,091*
Pol	—	−0,039	−0,093*
Aktivno otvoreno mišljenje	—	—	−0,569**
Pokazatelji modela			
Analitički *N*	412	412	412
R^2	0,028	0,029	0,344
Korigovani R^2	0,025	0,024	0,339
F	11,598	6,114	71,291
df	(1, 410)	(2, 409)	(3, 408)
p	0,001	0,002	< 0,001
ΔR^2	—	0,002	0,315
Δ*F*	—	0,640	195,824
p (promjena modela)	—	0,424	< 0,001

Tabela br. 2. Hijerarhijska regresiona analiza
Napomene: β – standardizovani regresijski koeficijent; R^2 – koeficijent determinacije; korigovani R^2 – korigovani koeficijent determinacije; ΔR^2 – promjena koeficijenta determinacije u odnosu na prethodni model; ΔF – test statističke značajnosti promjene modela.* – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$.

Rezultati hijerarhijske regresione analize prikazani su u Tabeli br. 2. Hijerarhijskom regresijskom analizom ispitivani su prediktori desničarskog autoritarizma. Redoslijed uključivanja prediktora određen je njihovom ulogom u analizi: uzrast i pol uključeni su u prva dva koraka kao kontrolne demografske varijable, dok je aktivno otvoreno mišljenje

uključeno u trećem koraku kako bi se ispitao njegov dodatni doprinos predikciji desničarskog autoritarizma povrh demografskih karakteristika. Prvi model bio je statistički značajan, $F(1, 410) = 11{,}598$, $p = 0{,}001$, i objašnjavao je 2,8% varijanse desničarskog autoritarizma ($R^2 = 0{,}028$; korigovani $R^2 = 0{,}025$). Uvođenjem pola u drugi model, starost je zadržala statističku značajnost, dok pol nije predstavljao značajan prediktor. To znači da, nakon uzimanja u obzir starosti, pol nije pružio statistički značajan dodatni doprinos predikciji desničarskog autoritarizma u drugom modelu. Drugi model objašnjavao je 2,9% varijanse ($R^2 = 0{,}029$; korigovani $R^2 = 0{,}024$), a njegovo poboljšanje u odnosu na prvi model nije bilo statistički značajno, $\Delta R^2 = 0{,}002$, $\Delta F(1, 409) = 0{,}640$, $p = 0{,}424$.

U trećem modelu uključeno je aktivno otvoreno mišljenje, koje se pokazalo statistički značajnim negativnim prediktorom desničarskog autoritarizma. To jeste, izraženije aktivno otvoreno mišljenje bilo je povezano s nižim očekivanim rezultatima na skali desničarskog autoritarizma i nakon kontrole starosti i pola. Nakon njegovog uključivanja, statistički značajnim prediktorima postali su i uzrast i pol. Aktivno otvoreno mišljenje imalo je najveći standardizirani regresijski koeficijent u završnom modelu. Pojava statističke značajnosti pola tek nakon uključivanja aktivnog otvorenog mišljenja ukazuje na to da je odnos pola i desničarskog autoritarizma zavisio od skupa prediktora uključenih u model. Stoga se povezanost pola s desničarskim autoritarizmom u završnom modelu tumači uz kontrolu aktivnog otvorenog mišljenja i starosti, a ne kao opšta razlika između muškaraca i žena. Treći model je bio statistički značajan, $F(3, 408) = 71{,}291$, $p < 0{,}01$, te je objašnjavao 34,4% varijanse desničarskog autoritarizma ($R^2 = 0{,}344$; korigovani $R^2 = 0{,}339$). Sa uvođenjem aktivno otvorenog mišljenja, objašnjena varijansa povećala se s 2,9% na 34,4, odnosno za 31,5 procentnih poena, što predstavlja statistički značajno poboljšanje modela, $\Delta F(1, 408) = 195{,}824$, $p < 0{,}01$.

Nakon provedenih svih nužnih analiza, zaključuje se da prva hipoteza ima podršku u znaku i značajnosti nalaza, podrška trećoj hipotezi je zasnovana na značajnosti efekta pola u finalnom modelu, dok su rezultati studije uputili na suprotan rezultat od onog koji se pretpostavljao u drugoj hipotezi. Konkretnije, rezultati ukazuju na to da su izraženije aktivno otvoreno mišljenje i veća starost povezani s nižim očekivanim rezultatima na skali desničarskog autoritarizma. U završnom modelu, uz kontrolu starosti i AOT-a, žene su imale niže očekivane rezultate na skali desničarskog autoritarizma u odnosu na muškarce. Budući da je pol kodiran vrijednostima 1 za muškarce i 2 za žene, negativan regresioni koeficijent pola odgovara nižim predviđenim rezultatima kod žena. Takođe pol nije imao značajnost u odnosu na dob, te je tek u trećem modelu došlo do izražene značajnosti.

DISKUSIJA

Cilj istraživanja bio je ispitati u kojoj mjeri aktivno otvoreno mišljenje, dob i pol predviđaju izraženost desničarskog autoritarizma. Aktivno otvoreno mišljenje se pokazalo kao statistički značajan negativni korelat desničarskom autoritarizmu pri čemu je ova povezanost bila izraženija u odnosu na povezanost godina starosti i desničarskog autoritarizma. U regresijskoj analizi aktivno otvoreno mišljenje takođe se pokazalo statistički značajnim negativnim prediktorom desničarskog autoritarizma i imalo je najveći standardizovani regresijski koeficijent u završnom modelu. Dob je, takođe, predstavljala značajan negativan prediktor, dok je pol postao značajan negativan prediktor tek nakon uključivanja aktivno otvorenog mišljenja u završni model. Rezultati podržavaju prvoj i trećoj hipotezi (potonju u završnom regresionom modelu), dok druga hipoteza nije dobila podršku.

Prva hipoteza pretpostavljala je statistički značajnu negativnu povezanost aktivno otvorenog mišljenja i desničarskog autoritarizma. Dobijeni rezultat u potpunosti je

u skladu sa teorijskim određenjem oba konstrukta. Aktivno otvoreno mišljenje se odnosi na konkretnu spremnost pojedinca da razmatra različite perspektive, traži nove informacije koje mogu opovrgnuti postojeća uvjerenja, te odgađa donošenje zaključka kada dokazi nisu dovoljni (Stanovich & West, 1997; Baron, 2019; Stanovich & Toplak, 2023). Nasuprot tome, desničarski autoritarizam uključuje autoritarnu submisivnost, agresivnost i konvencionalizam, to jeste izraženiju orijentaciju prema autoritetu, društvenim normama i kažnjavanju onih koji prijete ili ruše poredak (Altemeyer, 1988, 2006). Budući da aktivno otvoreno mišljenje podstiče preispitivanje i evaluaciju različitih mogućnosti, dok autoritarne dispozicije mogu biti povezane sa većim oslanjanjem na postojeće norme, autoritete i stabilne sisteme uvjerenja, rezultati ukazuju na njihov smislen odnos i potvrđuju prethodno ustanovljene zaključke prethodnih autora (Altemeyer, 1988; Baron, 2019; Stanovich & Toplak, 2023; Stanovich & West, 1997).

Rezultati su u skladu i sa istraživanjima koja povezuju autoritarne stavove sa kognitivnom rigidnošću, dogmatizmom, netolerancijom prema dvosmislenosti i otporom prema promjeni postojećih uvjerenja (Jost et al., 2003; Kossowska et al., 2023; Sinclair et al., 2020;). Posebno je značajno što je aktivno otvoreno mišljenje u ovom istraživanju imalo najveći standardizovani regresijski koeficijent u završnom modelu. To sugeriše da je, kada se istovremeno uzmu u obzir dob i pol, upravo dispozicija ka aktivno otvorenom načinu razmišljanja bila najsnažnije povezana sa individualnim razlikama u desničarskom autoritarizmu.

Druga hipoteza predviđala je pozitivnu povezanost dobi s desničarskim autoritarizmom, ali je utvrđen statistički značajan odnos suprotnog smjera, zbog čega ona nije podržana. Nalaz nije u skladu sa ranijim istraživanjima koja su pokazala povezanost dobi sa različitim aspektima autoritarizma i političkih stavova, i prema kojima su starije osobe imale povišen skor na RWA (Čorkalo i Stanković, 2000; Duckitt, 2006; Ruffman et al., 2016; Nikolov, 2024). Mogući razlog ovakvom rezultatu jeste činjenica da su polovinu uzorka sačinjavale osobe uzrasta od 18 do 24 godine. Stoga, odnos dobi i autoritarizma u ovom istraživanju može biti određen karakteristikama konkretnog uzorka i ne mora se tako ispoljavati i u populaciji ravnomjernije raspoređenoj prema starosti. Takođe je moguće je da uočeni odnos odražava djelovanje generacijskih, socijalnih i životnih iskustava koja nisu obuhvaćena ovim istraživanjem.

Treća hipoteza predviđala je više rezultate na skali RWA kod muškaraca nego kod žena. Rezultati su pokazali da pol nije bio značajan prediktor u drugom modelu, nakon uključivanja dobi, ali je postao statistički značajan nakon uvođenja aktivno otvorenog mišljenja u završni model. Ovakav nalaz ukazuje da odnos pola i desničarskog autoritarizma nije jednostavan i da njegova statistička značajnost zavisi od drugih varijabli uključenih u model. Dobijeni rezultat djelimično je u skladu sa ranijim nalazima o razlikama između muškaraca i žena u ukupnom RWA, autoritarnoj agresivnosti i konvencionalizmu (Altemeyer, 2006; Grahek, 2008; Perez-Arche & Miller, 2021; Nikolov, 2024), ali se ne može tumačiti kao dokaz da je pol sam po sebi uzrok razlika u autoritarnim stavovima. Moguće je da se dio odnosa između pola i RWA prepliće sa kognitivnim dispozicijama, što dodatno opravdava uključivanje aktivno otvorenog mišljenja u regresioni model.

Posebno je značajan obrazac dobijen kroz hijerarhijsku regresiju. Dob je već u prvom modelu predstavljala značajan negativan prediktor, dok uključivanje pola nije dovelo do njegove eliminacije, a sam pol u drugom modelu nije bio statistički značajan. Međutim, nakon uključivanja aktivno otvorenog mišljenja, ono se izdvojilo kao značajan negativan prediktor sa najvećim standardizovanim koeficijentom, dok su dob i pol takođe postali značajni. Ovakav obrazac može ukazivati na to da se odnos između socio-demografskih karakteristika i autoritarnosti jasnije ispoljava kada se istovremeno uzme u obzir kognitivna dispozicija relevantna za način formiranja i preispitivanja uvjerenja. Drugim riječima, nalazi podržavaju širu perspektivu prema kojoj se desničarski autoritarizam ne

može razumjeti isključivo preko demografskih karakteristika, već i preko načina na koji pojedinac pristupa informacijama, alternativnim objašnjenjima i vlastitim uvjerenjima.

Istraživanja sa ovakvim varijablama jesu slabo sprovođena na nivou Bosne i Hercegovine i zemalja regiona, pritom je sprovedeno na velikom uzorku koji je omogućio različite tehnike procjene povezanosti i predikcija. Pouzdanosti i dobijene povezanosti i predikcije ukazuju na djelimično teorijski usklađene rezultate, čime mogu pružiti podršku budućim studijama na prostorima Bosne i Hercegovine i zemalja regiona sa sličnim jezičkim i kulturnim aspektima.

Rezultate je potrebno posmatrati i u kontekstu određenih ograničenja istraživanja. Cilj istraživanja se odnosi na uspostavljanje odnosa između nezavisnih varijabli i RWA kao zavisne, time u fokusu istraživanja nije primijenjena analiza odnosa zadatih varijabli sa LWA, što predstavlja jedno od ograničenja ove studije. Uzorak je prikupljen pomoću online baterije distribuirane društvenim mrežama na nivou četiri zemlje, zbog čega se radi o prigodnom uzorku i generalizacija rezultata na širu populaciju mora biti ograničena. Moguće je prisustvo selekcione pristrasnosti i mane presječnog nacrta. Pritom broj ispitanika iz zemalja, kao što su Hrvatska i Crna Gora, jesu veoma mali te nije moguće sprovoditi ozbiljnije analize u vidu poređenja rezultata ispitanika iz sve četiri zemlje, te je generalizacija rezultata na navedenim prostorima svojevrsno ograničena. Isto tako ima znatno više žena nego muškaraca, dok je najveći dio ispitanika pripadao mlađim starosnim grupama. Takva struktura može uticati na procjene odnosa pola i dobi sa desničarskim autoritarizmom. Kao mjerni instrument su korišteni testovi samoprocjene, te nije moguće isključiti uticaj socijalno poželjnog odgovaranja. Konačno, istraživanje je korelacionog karaktera i presječnog dizajna, zbog čega utvrđene statističke povezanosti ne treba interpretirati kao uzročno-posljedične odnose. Buduća istraživanja mogla bi koristiti reprezentativnije i demografski uravnoteženije uzorke, uključiti dodatne kognitivne i motivacijske varijable te primijeniti longitudinalne nacrte kako bi se preciznije ispitalo kako se odnosi između aktivno otvorenog mišljenja, dobi i autoritarnih stavova mijenjaju kroz vrijeme.

ZAKLJUČCI

Prema prethodno navedenom, može se zaključiti da su aktivno otvoreno mišljenje, dob i pol značajno povezani sa izraženošću desničarskog autoritarizma, pri čemu se aktivno otvoreno mišljenje izdvojilo kao najsnažniji prediktor u završnom regresionom modelu. Što ukazuje na to da su izraženija spremnost na razmatranje alternativnih perspektiva, preispitivanje vlastitih uvjerenja i prihvatanje kontraargumenata povezani sa nižim nivoom desničarskih autoritarnih stavova. Godine starosti su se takođe pokazale kao značajan negativan korelat i prediktor, dok je pol tek u završnom modelu predstavljao statistički značajan negativan prediktor, dok prije uključivanja AOT-a nije bio značajan prediktor. U završnom modelu, negativna predikcija ukazuje na to da su osobe muškog pola postizale više, dok su osobe ženskog pola dostizale niže rezultate na RWA skali. Navedenim rezultati pružaju podršku prvoj hipotezi, trećoj hipotezi tek u završnom modelu, dok druga hipoteza nije podržana. Navedene rezultate treba razumjeti kao pokazatelje statističkih odnosa, a ne kao dokaz uzročnosti. Potrebno je dobijene zaključke o potvrđenoj trećoj hipotezi uzeti sa oprezom s obzirom na promjenljivu prirodu značajnosti u modelima. Uglavnom, rezultati podržavaju, do sada stečeno, shvatanje desničarskog autoritarizma kao konstrukta koji, pored sociodemografskih karakteristika, ima važnu kognitivnu komponentu, pogotovo u pogledu otvorenosti prema informacijama, spremnosti na preispitivanje i promjenu postojećih uvjerenja u procesu zaključivanja. Bitnu napomenu predstavlja činjenica, da korištene skale nisu prošle potpuni proces validacije na prostorima na kojima su primijenjene, te da je njihova adaptacija uključivala isključivo prevod, njegovu provjeru

i pouzdanost, što predstavlja jedno od ključnih ograničenja ove studije. Ovo istraživanje time pruža dodatni doprinos razumijevanju odnosa između aktivno otvorenog mišljenja i desničarskog autoritarizma, kao i u proučavanju pouzdanosti skala za mjerenje istih konstrukata. Rezultati ukazuju na značaj ovih odnosa u prigodnom onlajn uzorku ispitanika iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Crne Gore i Hrvatske.

LITERATURA

Adorno, T. W., Frenkel-Brunswik, E., Levinson, D. J., & Sanford, R. N. (1950). *The authoritarian personality*. Harper & Brothers.

Altemeyer, B. (1981). *Right-wing authoritarianism.* University of Manitoba Press.

Altemeyer, B. (1988). *Enemies of freedom: Understanding right-wing authoritarianism*. Jossey-Bass.

Altemeyer, B. (2006). *The authoritarians*. University of Manitoba.

Baron, J. (2019). Actively open-minded thinking in politics. *Cognition, 188*, 154–164. https://doi.org/10.1016/j.cognition.2018.10.004

Butler, J. C. (2000). Personality and emotional correlates of right-wing authoritarianism. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 28*(1), 1–14. https://doi.org/10.2224/sbp.2000.28.1.1

Costello, T. H., Bowes, S. M., Stevens, S. T., Waldman, I. D., Tasimi, A., & Lilienfeld, S. O. (2022). Clarifying the structure and nature of left-wing authoritarianism. *Journal of Personality and Social Psychology, 122*(1), 135–170. https://doi.org/10.1037/pspp0000341

Crawford, J. T., & Brandt, M. J. (2020). Ideological (a) symmetries in prejudice and intergroup bias. *Current Opinion in Behavioral Sciences, 34*, 40–45. https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2019.11.007

Čorkalo, D., i Stanković, N. (2000). Autoritarnost i percepcija ostvarene demokracije u Hrvatskoj: Analiza odnosa na uzorku studenata. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja, 9*(1), 67–81. https://hrcak.srce.hr/20298

de Regt, S., Mortelmans, D., & Smits, T. (2011). Left-wing authoritarianism is not a myth, but a worrisome reality. Evidence from 13 Eastern European countries. *Communist and Post-Communist Studies, 44*(4), 299–308. https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2011.10.006

Ditto, P. H., Liu, B. S., Clark, C. J., Wojcik, S. P., Chen, E. E., Grady, R. H., Celniker, J. B., & Zinger, J. F. (2019). At least bias is bipartisan: A meta-analytic comparison of partisan bias in liberals and conservatives. *Perspectives on Psychological Science, 14*(2), 273–291. https://doi.org/10.1177/1745691617746796

Duckitt, J. (1989). Authoritarianism and group identification: A new view of an old construct. *Political Psychology, 10*(1), 63–82. https://doi.org/10.2307/3791588

Duckitt, J. (2001). A dual-process cognitive-motivational theory of ideology and prejudice. *Advances in Experimental Social Psychology, 33*, 41–113. https://doi.org/10.1016/S0065-2601(01)80004-6

Duckitt, J. (2006). Differential effects of right wing authoritarianism and social dominance orientation on outgroup attitudes and their mediation by threat from and competitiveness to outgroups. *Personality and Social Psychology Bulletin, 32*(5), 684–696. https://doi.org/10.1177/0146167205284282

Duckitt, J., & Bizumic, B. (2013). Multidimensionality of right-wing authoritarian attitudes: Authoritarianism-conservatism-traditionalism. *Political Psychology, 34*(6), 841–862. https://doi.org/10.1111/pops.12022

Duckitt, J., Bizumic, B., Krauss, S. W., & Heled, E. (2010). A tripartite approach to right-wing authoritarianism: The authoritarianism-conservatism-traditionalism model. *Political Psychology, 31*(5), 685–715. https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00781.x

Funke, F. (2005). The dimensionality of right-wing authoritarianism: Lessons from the dilemma between theory and measurement. *Political Psychology, 26*(2), 195–218. https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2005.00415.x

Grahek, I. (2008). Promene u oblicima nacionalne vezanosti i autoritarnost kod srednjoškolaca u poslednjih 35 godina. *Petničke sveske, 64*, 417–431.

Jost, J. T. (2017). Ideological asymmetries and the essence of political psychology. *Political Psychology, 38*(2), 167–208. https://doi.org/10.1111/pops.12407

Jost, J. T., Glaser, J., Kruglanski, A. W., & Sulloway, F. J. (2003). Political conservatism as motivated social cognition. *Psychological Bulletin, 129*(3), 339–375. https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.3.339

Kossowska, M., Szwed, P., & Czarnek, G. (2023). The role of political ideology and open-minded thinking style in the (in)accuracy of factual beliefs. *Political Behavior, 45*, 1837–1857. https://doi.org/10.1007/s11109-022-09789-z

Nikolov, J. (2024). Influence of sociodemographic characteristics on right-wing authoritarianism. *Specijalna edukacija i rehabilitacija, 23*, 145–160. https://doi.org/10.5937/specedreh23-43997

Perez-Arche, H., & Miller, D. J. (2021). What predicts attitudes toward transgender and nonbinary people? An exploration of gender, authoritarianism, social dominance, and gender ideology. *Sex Roles, 85*, 172–189. https://doi.org/10.1007/s11199-020-01212-3

Rollwage, M., Dolan, R. J., & Fleming, S. M. (2018). Metacognitive failure as a feature of those holding radical beliefs. *Current Biology, 28*(24), 4014–4021. https://doi.org/10.1016/j.cub.2018.10.053

Ruffman, T., Wilson, M., Henry, J. D., Dawson, A., Chen, Y., Kladnitski, N., Myftari, E., Murray, J., Halberstadt, J., & Hunter, J. A. (2016). Age differences in right-wing authoritarianism and their relation to emotion recognition. *Emotion, 16*(2), 226–236. https://doi.org/10.1037/emo0000107

Sinclair, A. H., Stanley, M. L., & Seli, P. (2020). Closed-minded cognition: Right-wing authoritarianism is negatively related to belief updating following prediction error. *Psychonomic Bulletin & Review, 27*(6), 1348–1361. https://doi.org/10.3758/s13423-020-01767-y

Stanovich, K. E. (2010). *Rationality and the reflective mind*. Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780195341140.001.0001

Stanovich, K. E., & Toplak, M. E. (2023). Actively open-minded thinking and its measurement. *Journal of Intelligence, 11*(2), 27. https://doi.org/10.3390/jintelligence11020027

Stanovich, K. E., & Toplak, M. E. (2026). Actively open-minded thinking and liberal ideology: Associations and dissociations. *Thinking & Reasoning*, 1–26. https://doi.org/10.1080/13546783.2025.2520186

Stanovich, K. E., & West, R. F. (1997). Reasoning independently of prior belief and individual differences in actively open-minded thinking. *Journal of Educational Psychology, 89*(2), 342–357. https://doi.org/10.1037/0022-0663.89.2.342

Stanovich, K. E., & West, R. F. (2007). Natural myside bias is independent of cognitive ability. *Thinking & Reasoning*, 13(3), 225–247. https://doi.org/10.1080/13546780600780796

Stanovich, K. E., West, R. F., & Toplak, M. E. (2016). *The rationality quotient: Toward a test of rational thinking*. MIT Press. https://doi.org/10.7551/mitpress/9780262034845.001.0001

Svedholm-Häkkinen, A. M., & Lindeman, M. (2018). Actively open-minded thinking: Development of a shortened scale and disentangling attitudes towards knowledge and people. *Thinking & Reasoning, 24*(1), 21–40. https://doi.org/10.1080/13546783.2017.1378723

Zmigrod, L., Rentfrow, P. J., & Robbins, T. W. (2020). The partisan mind: Is extreme political partisanship related to cognitive inflexibility? *Journal of Experimental Psychology: General, 149*(3), 407–418. https://doi.org/10.1037/xge0000661

GENDER, AGE, AND ACTIVE OPEN-MINDED THINKING AS PREDICTORS OF RIGHT-WING AUTHORITARIANISM

Authors: LUKA MIHAILO LAZIĆ; Tatjana Kraljević
E-mail: laziclukamihailo@gmail.com; kraljevic.tatjana03@gmail.com
Faculty of Philosophy, University of East Sarajevo

Introduction: Active open-minded thinking refers to an individual's tendency to question their own beliefs, consider alternative perspectives, and integrate new information. Right-wing authoritarianism refers to a tendency toward conventionalism, submission to authority, and acceptance of social norms. Although research indicates that individual and sociodemographic characteristics are associated with authoritarian attitudes, the relationship between active open-minded thinking and right-wing authoritarianism remains relatively underexplored in the context of the Western Balkan countries.

Aim: To examine the contribution of active open-minded thinking, gender, and age to the prediction of right-wing authoritarianism.

Materials and Methods: The study was conducted online on a sample of 415 participants aged 18 to 70 years, the majority of whom were female. The AOT-13 scale was used to assess active open-minded thinking, while the RWA-22 scale was used to assess right-wing authoritarianism.

Results: A statistically significant, moderately strong negative association was found between active open-minded thinking and right-wing authoritarianism, while older respondents showed statistically significantly lower results on the scale of right-wing authoritarianism. Also, in the final regression model, men had higher predicted right-wing authoritarianism scores than women after controlling for age and AOT. The final regression model was statistically significant, with active open-minded thinking emerging as a strong negative predictor of right-wing authoritarianism.

Conclusion: Higher levels of active open-minded thinking were associated with lower levels of right-wing authoritarianism and represented its strongest negative predictor. Male gender was associated with higher scores on the right-wing authoritarianism scale, while older age was associated with lower scores on the right-wing authoritarianism scale, although their predictive effects were weaker than that of active open-minded thinking. These findings highlight the importance of active open-minded thinking, alongside sociodemographic characteristics, in understanding authoritarian attitudes in a convenience sample recruited online from four Western Balkan countries.

Keywords: active open-minded thinking; right-wing authoritarianism; gender; age; authoritarian attitudes